

РІЧНИЙ ЗВІТ 2022

**Незалежна антикорупційна
комісія (НАКО)**

Зміст

- 1. Про нас**
- 2. Вступне слово виконавчої директорки НАКО Олени Трегуб**
- 3. Стратегічні цілі та результати НАКО**
 - Ціль 1: Допомога Збройним силам України, Міністерству оборони та Українському ветеранському фонду у реалізації порядку денного «Жінки, мир та безпека»**
 - Ціль 2: Сприяння належному врядуванню в оборонному секторі України та моніторинг корупційних ризиків під час війни**
 - Ціль 3: Підтримка Верховної Ради України у розбудові підзвітності в секторі оборони та оборонних реформ**
- 4. Міжнародна адвокація і комінукація в умовах повномасштабної війни Росії проти України**
- 5. Фінансовий звіт**
- 6. Структура організації**
- 7. Донори та партнери**
- 8. Контакти**

Попри війну працюємо задля ефективного сектору безпеки і оборони

Олена Трегуб, виконавча директорка НАКО:

Протягом останніх 5 років команда НАКО як частина громадянського суспільства невпинно працювала над тим, щоб посилити сектор безпеки і оборони України, щоб зробити його менш схильним до корупції, прозорим і підзвітним, а відтак і більш ефективним. Безумовно, ми усвідомлювали реальність загрози з боку Росії і бачили своєю метою посилити українську державу в умовах таких ризиків. Відтак, нашими пріоритетами завжди були посилення громадського контролю за сектором безпеки і оборони, зниження засекреченості у цьому секторі, реформа оборонних закупівель і трансформації оборонної промисловості.

Для нас, як і для всіх інших, стало великим шоком на власні очі побачити, що ця загроза ззовні стала реальністю, коли що Росія розпочала повномасштабне вторгнення. Разом із тим, ми побачили результати нашої праці, адже наша держава вистояла. Ми переконані, що сукупність реформ у секторі безпеки і оборони, над якими працював уряд спільно з громадянським суспільством, допомогла розбудувати більш прозорий сектор, з якіснішим врядуванням та підвищеним рівнем дисципліни. Завдяки цьому сектор безпеки і оборони України виявився значно ефективнішим, ніж багато хто розраховував. Попри те, що процес реформ ніколи легким, натомість неодноразово відбувалися відкати реформ, цей процес безперечно допоміг трансформувати сектор безпеки і оборони у більш підзвітний, прозорий, і відповідно, ефективний.

Ми переконалися, що реформи у секторі безпеки і оборони можливі навіть у контексті високих політичних ризиків, потенційних безпекових ризиків і конфліктів інтересів. Інвестиції донорів у реформи підзвітності виявилися ефективними і продемонстрували, що вони можуть підвищувати стійкість і спроможність країни захищатися.

В умовах війни команда НАКО продовжує працювати над пріоритетними для нас напрямками реформ. Україна як держава не лише вистояла під час повномасштабної війни Росії, але і далі працює і здійснює реформи, і у цьому вона потребує допомоги громадянського суспільства. Водночас, на жаль, маємо зазначити, що реформи внаслідок повномасштабне вторгнення уповільнилися.

Також гостро постало питання прозорості у секторі безпеки і оборони. Бюджет Міністерства оборони зріс вдесятеро, і безперечно, корупційні ризики теж підвищуються. У таких умовах зростає потреба демократичного нагляду за цими грошима. Вже зараз під загрозою опинилися парламентський і громадський нагляд.

Вже зараз майже немає підзвітності оборонних закупівель. Раніше НАКО як громадська організація могла моніторити такі закупівлі, зокрема, завдяки запитам на доступ до публічної інформації. Зараз такий моніторинг неможливий. Про зловживання можна дізнатися вже з відкритих кримінальних проваджень. Позитив полягає у тому, що наші антикорупційні органи,

зокрема Спеціальна антикорупційна прокуратура, працюють досить добре в умовах війни. Добре, що ми обрали керівника САК влітку. Ми бачимо, наскільки більше з'явилося справ. Це дає надію, що певний контроль таки є, але на рівні покарання. Але має бути нагляд до того, як зловживання відбулося. Тому роль громадянського суспільства є важливою навіть під час війни.

Водночас, з огляду на повномасштабну війну в нашій організації з'явилися нові напрямки роботи, які є критично важливими для підтримки держави саме зараз. Зокрема, у відповідь на відповідний запит з боку уряду України ми досліджували прогалини у антиросійських санкціях і надавали рекомендації щодо того, як можна "закрити" ці прогалини. Також на прохання НАЗК ми дослідили компоненти західного виробництва у російських дронах, завдяки чому нас вдалося посилити роботу держави Україна у питанні антиросійських санкцій. Наші рекомендації по цих напрямках почули на найвищому рівні, від світових медіа на кшталт Wall Street Journal до урядів різних країн, від США до Євросоюзу.

В умовах повномасштабного вторгнення ще більш актуальною стала робота у напрямку реалізації порядку денного "Жінки, мир та безпека". У 2022 році склад української армії кардинально змінився. До Збройних сил прийшли багато різних людей, які не планували бути військовими. Це представники різних професій, національностей, гендеру тощо. Кожен з них захищає нас від небезпеки ціною власної безпеки і цим щодня доводить свою відданість Батьківщині. Відповідно, всі вони мають однакові права і гарантій з боку держави, незалежно від того, чи йдеться про жінку, представника ЛГБТ-спільноти, кримського татарина чи людину з інвалідністю. У співпраці з Українським ветеранським фондом НАКО працює над тим, щоб підвищити у суспільстві обізнаність про різноманіття в армії та серед ветеранської спільноти і гарантувати юридичну допомогу сім'ям військових і ветеранів, яким потрібно відстоювати свої права.

Все, що команда НАКО робила у 2022-му році, - це наш внесок у перемогу України.

Стратегічні цілі та результати НАКО

Після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року НАКО, як і вся країна, була змушена перебудувувати роботу та визначати додаткові пріоритети. До запланованих напрямів роботи додалися заходи екстреного реагування. Так, у цьому році ми працювали над наступними напрямками: зниження рівня секретності, розвиток оборонних закупівель, просування порядку денного “Жінки.Мир.Безпека”, оцінка та зменшення корупційних ризиків у сфері безпеки та оборони, розвиток спроможностей Парламенту у системі демократичного цивільного контролю тощо. Також НАКО допомагала уряду України дослідити прогалини у санкційній політиці проти російського оборонно-промислового комплексу та надала конструктивні пропозиції щодо того, як зробити санкційну політику більш ефективною. Ці рекомендації впроваджені на різних політичних рівнях. Окрім цього, НАКО долучилась до коаліції впливових українських громадських організацій, які допомагали Києву посилити стійкість держави завдяки міжнародній адвокації посилення допомоги Україні.

Результати:

- ухвалено Антикорупційну стратегію України до 2025 року; розділ про зниження корупційних ризиків в сфері безпеки та оборони експерти цієї Стратегії напрацював НАКО у співпраці з партнерами;
- НАКО надавала експертну підтримку парламентському Комітету з нацбезпеки і оборони у питаннях, таких як посилення демократичного цивільного контролю, державна таємниця та реформа Служби безпеки України;
- понад 500 ветеранів та членів їхніх родин отримали юридичну підтримку в рамках спільної гарячої лінії Українського ветеранського фонду та НАКО;
- за підтримки НАКО Український ветеранський фонд організував візит ветеранів та їхніх сімей до Сполучених Штатів задля обміну досвідом між ветеранами обох країн та адвокації потреб ветеранів на політичному рівні;
- НАКО дослідила наявність компонентів іноземного походження в іранських дронах, після чого США та ряд європейських країн вжили додаткових заходів до усунення прогалин в санкційній політиці;
- у співпраці з Міжнародним партнерством з прав людини (IHPR) НАКО працювала над дослідженням, в рамках якого підтвердилося, що західні компоненти для зброї постачали до Росії вже після повномасштабного вторгнення. Дослідження буде презентоване у 2023 році;
- у співпраці з ГО Інститут гендерних програм НАКО завершила соціологічне дослідження щодо доступу жінок до військової освіти в Україні;
- представники НАКО у складі коаліції українських громадських організацій взяли участь у низці адвокаційних поїздок, зокрема, до США, Південної Кореї, Швейцарії, Франції, Польщі тощо;

Ціль 1: Допомога ЗСУ, МО та Фонду ветеранів України у реалізації порядку денного «Жінки, мир та безпека»

Дослідження:

У 2022 році НАКО провела два масштабні дослідження щодо становища жінок у Збройних Силах України та доступу до кар'єри. Зокрема, перше дослідження стосується гендерних бар'єрів у вступі та просуванні жінок на військовій службі, тоді як друге стосується доступу до навчання у військових закладах.

Дослідження кар'єрного шляху жінок у Збройних Силах України на прикладі одного з командувань відзначило як позитивні зрушення, так і можливості для подальшого розвитку. Так, в українській армії відсутні юридичні перепони для жінок обіймати посади рядового, старшинського, сержантського чи офіцерського складу за будь-якими військово-обліковими спеціальностями. Однак реальні показники участі військовослужбовиць у процесі ухвалення рішень та представленість жінок на керівних посадах залишаються низькими.

Відповідно, НАКО рекомендує вжити низку організаційних, нормативних та комунікаційних заходів. Зокрема, необхідно виключити дискримінаційні норми з чинного правового регулювання, приділяти більшу увагу залученню вмотивованих та кваліфікованих жінок до військової служби та їх просування кар'єрними сходами, сприяти створенню позитивного публічного образу військовослужбовиці без гендерних упереджень.

Дослідниці проводили емпіричну частину обох досліджень (опитування, експертні та глибинні інтерв'ю, збір статистичних даних тощо) ще до початку повномасштабного вторгнення. Тому вони вжили всіх можливих заходів до оновлення кабінетної частини досліджень відповідно до змін у законодавстві та адаптації підготовлених рекомендацій до поточної ситуації. Презентація досліджень та представлення рекомендацій заплановані навесні 2023 року.

Гендерний аудит бюджетних програм у секторі безпеки і оборони

У співпраці з Держаудитслужбою НАКО розробила методологію гендерного аудиту під час здійснення фінансового контролю в секторі безпеки й оборони. Це допоможе Держаудитслужбі на постійних засадах перевіряти рівень урахування інтересів жінок і чоловіків у різних бюджетних програмах. У довгостроковій перспективі імплементація цієї методології також дасть змогу підвищити ефективність бюджетної політики, зокрема щодо планування та здійснення видатків з держбюджету, а також зменшення рівня корупції. НАКО співпрацює з Держаудитслужбою в напрямку впровадження цієї методології на практиці.

Юридична підтримка гарячої лінії Українського Ветеранського Фонду

У співпраці з НАКО при Українському ветеранському фонді юристи у телефонному режимі надають кваліфіковану підтримку ветеранам та їхнім родинам. Серед питань, з якими ветерани,

ветеранки та члени їхніх родин звертають на гарячу лінію, – пільги для ветеранів та членів їхніх родин та низка питань, пов'язаних зі статусами, соціальними гарантіями тощо.

Для НАКО особливо важливо підтримувати ветеранів, ветеранок та їхні родини в умовах повномасштабної війни. Зокрема, ми з'ясовуємо, з якими юридичними проблемами та потребами вони стикаються. Надалі спільно з Українським ветеранським фондом ми прагнемо проаналізувати ці проблеми і запропонувати системні рішення.

Адвокаційні та навчальні поїздки українських ветеранів та ветеранок

НАКО та Український ветеранський фонд започаткували серію поїздок українських ветеранів, ветеранок та членів їхніх сімей за кордон для обміну досвідом з ветеранами інших країн та комунікації потреб ветеранів на рівні прийняття рішень. Перша поїздка відбулася у жовтні 2022, подальші заплановані на 2023 рік.

У складі української делегації були, зокрема, виконавча директорка УВФ Наталія Рикабаль Калмикова, ветерани російсько-української війни Володимир Лагута, Олександр Морозов, Юлія Кіріллова, мати українського захисника Дмитра Козацького Ірина Юрченко та інші.

Представники делегації обмінювалися досвідом з американськими колегами та обговорювали можливості підтримки ветеранів. Також йшлося про перехід українських ветеранів до цивільного життя і перспективи співпраці, менторство ветеранського бізнесу, соціальну підтримку сімей та дітей загиблих ветеранів. Серед інших тем для обговорення були роль ветеранів та ветеранок на шляху до перемоги, участь жінок у захисті країни, проблеми і перспективи реабілітації ветеранів війни тощо.

Комунікації

НАКО у співпраці з Українським ветеранським фондом та медіа Цензор.net запустило спільний комунікаційний проєкт “НАТО в хату”. Цей проєкт про те, як Україні наблизитися до стандартів НАТО вже зараз, ще до того, як війна закінчиться. В рамках проєкту ми з партнерами щотижня обговорюємо, як покращити врядування у секторі безпеки і оборони, щоб воно було більш доброзечним і відповідало викликам сьогодення. Ще один фокус програми - дискусія щодо того, як знизити корупцію в армії та підвищити захист прав військовослужбовців і ветеранів, чоловіків та жінок.

Ціль 2: Сприяння належному врядуванню в оборонному секторі України та моніторинг корупційних ризиків під час війни

Моніторинг корупційних ризиків у Міноборони

Логічним продовженням напрацювань НАКО з аналізу корупційних ризиків у Міноборони стало впровадження наших рекомендацій до Державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Відтак, заходи [Антикорупційної](#) політики у розділі, який стосується сектору безпеки та оборони, розроблялися за підтримки НАКО. Верховна Рада України ухвалила Закон України “Про засади державної антикорупційної політики на період до 2025 року” у червні 2022 року. Згодом роботу з оцінки корупційних ризиків продовжили у рамках підготовки Державної антикорупційної програми. Фахівці НАКО брали участь у громадських обговореннях, подавали експертні пропозиції, надавали коментарі та консультації.

Співпраця з державним оборонним концерном “Укроборонпром”

У 2022 році НАКО співпрацювала з “Укроборонпром” у форматі юридичної підтримки концерну у питаннях, які стосуються антикорупції та добросовісного врядування. Зокрема, ми надавали експертну підтримку ініціатив у відповідь на оперативні запити. Зокрема, наша команда брала участь в обговоренні та оцінці законопроекту “Про оборонно-промисловий комплекс як пріоритетну галузь економіки” та надавала консультації з питань міжнародної співпраці в галузі ОПК.

Співпраця з Національним агентством з питань запобігання корупції

У 2022 році НАКО співпрацювала з НАЗК щодо оперативного аналізу корупційних ризиків та вдосконалення санкційної політики (йдеться про антиросійські санкції). Інформацію про російські підприємства, пов'язані з виробництвом озброєння, яку підготували наші експерти, НАЗК врахувала при комунікації з європейськими партнерами при узгодженні санкційної політики. Як наслідок, дані про 27 російських компаній, котрі були запропоновані НАКО, включили до 9-го санкційного пакету ЄС.

Співпраця з АРМА

НАКО долучилось до аналізу законодавчих ініціатив АРМА щодо управління корпоративними правами підсанкційних активів.

Дослідження західних компонентів в іранських дронах

НАКО проаналізувала компоненти західного виробництва іранських дронів Shahed-136 і Mohajer-6. За підсумками аналізу, у співпраці з Wall Street Journal було опубліковане [розслідування](#) щодо західних компонентів у іранській зброї. НАКО налагодило співпрацю з низкою журналістів з різних країн щодо знайдених компонентів, а також представниками урядів

інших країн, які займаються розслідуванням всередині своєї країни щодо компаній, чиї компоненти знайдено в дронах.

Дослідження потреб українських виробників безпілотників

НАКО у партнерстві з Київською Школою Економіки, волонтерськими організаціями Razom, БО Сергія Притули, Центром підтримки аеророзвідки провели дослідження стану та актуальних потреб українських виробників безпілотних літальних апаратів. Презентація результатів відбудеться у січні 2023 року.

Співпраця з громадянським суспільством в Україні та поза її межами

НАКО долучилось до мережі Business for Ukraine (B4U), через яку здійснює активну комунікацію та координацію з громадськими організаціями за кордоном. Мета співпраці - узгодити дію з міжнародними організаціями, щоб усунути прогалини у санкційних політиках та спонукати бізнес припинити зв'язки з російськими компаніями.

Ціль 3: Підтримка Верховної Ради України у розбудові підзвітності в секторі оборони та оборонних реформ

Ключовий результат в рамках роботи по цьому напрямку – це розробка низки законопроектів та законодавчих змін до існуючих документів (декілька десятків з них), які мають покращити демократичний цивільний контроль, зокрема, над Збройними силами України та Службою безпеки України.

Збережено оперативні контакти з представниками профільного комітету ВРУ, на запит народних депутатів надавались консультації з актуальних питань виявлення та мінімізації корупційних ризиків у сфері оборонних закупівель, обліку та розподілу міжнародної військової допомоги, зменшенню секретності у сфері безпеки та оборони.

Міжнародна адвокація та комунікація

● США

У травні 2022 виконавча директорка НАКО Олена Трегуб разом із депутатками Верховної Ради та представницями громадянського суспільства і ЗМІ відвідали США та зустрілися з міжнародними стейкхолдерами для адвокації підтримки України. Делегація мала низку зустрічей з високопосадовцями США та ООН. Зокрема, представники уряду у громадянського суспільства зустрілася у Вашингтоні з сенаторами та конгресменами від республіканців та демократів: Берні Сандерсом, Адамом Кісінджером, Стівом Шабо, Веронікою Ескобар, Джимом Костою, Бредом Шерманом. Делегація також мала зустрічі з представниками Держдепартаменту США, Пентагону, різних аналітичних центрів та ЗМІ.

● Італія

У липні 2022 року Олена Трегуб виступила у Турині на Міжнародній конференції "Глобальне мислення, місцеві дії: погляд з Туріна на глобальне управління після війни в Україні". Її організував незалежний аналітичний центр Istituto Affari Internazionali в рамках стратегічного партнерства з Fondazione Compagnia di San Paolo.

Трегуб закликала країни Заходу продовжити підтримувати Україну. Вона наголосила, що Росія вірить у те, що може перемогти на політичному та дипломатичному рівнях і досягти розколу Європейського Союзу та зменшення допомоги Україні, і вона не припинить тиск на світову спільноту і війну в Україні. Росія намагається тиснути на світову спільноту за допомогою пропаганди та дезінформації, яку розповсюджує у світі.

● Південна Корея

У вересні 2022 року виконавча директорка НАКО Олена Трегуб відвідала Республіку Корею, де зустрілася з політиками, громадянським суспільством, академічною спільнотою та представниками оборонних підприємств, а також поспілкувалася з представниками медіа. Попри відсутність наразі співпраці у оборонному секторі між Україною та Кореєю, в майбутньому Корея може стати важливим стратегічним партнером для України, оскільки Сеул зміг вивести оборонну промисловість на високий рівень. "Станом на сьогодні, Південна Корея виробляє озброєння та техніку, яка конкурує з продукцією відомих світових виробників стандартів НАТО", - наголосила Трегуб за результатами поїздки.

У жовтні та листопаді відбулася ще одна поїздка Олени Трегуб до Сеулу. Разом із представниками українського громадянського суспільства виконавча директорка НАКО зустрілась із представниками парламенту Кореї, щоб налагодити та покращити існуючі зв'язки між державами та представниками громадянського суспільства. Проведені зустрічі стосувались можливої майбутньої співпраці України та Південної Кореї в оборонному напрямку та покращення демократичного контролю над сектором безпеки і оборони, за умови якого така співпраця може стати реальною.

● Польща

Цього року виконавча директорка НАКО Олена Трегуб вкотре взяла участь у Варшавському щорічному Форумі безпеки, що проходив 4-5 жовтня. Цей майданчик є платформою для обміну думками між представниками урядів, міжнародних інституцій, експертів у галузі політики та оборони та учасників громадянського суспільства.

У ході дискусій та панелей обговорювали актуальні аспекти трансатлантичної безпеки, який значною мірою наразі залежить від обороноздатності України та форм і методів політичної, військової та фінансової допомоги Україні.

● Франція

12-14 листопада 2022 року виконавча директорка НАКО Олена Трегуб та керівниця відділу комунікацій та адвокації Емілія Денежна відвідали Форум миру у Парижі. Всупереч тому, що цей форум має на меті досягнення тривалого миру, покладаючись на ідею, що міжнародна співпраця має стати вирішальним його фактором, питання російської війни в Україні, на жаль, майже не обговорювалось учасниками форуму.

Також у листопаді представниці НАКО відвідали конференцію “Яким буде майбутнє України? Енергетика, безпека, ідентичність”, яку французька ГО Eastern Circles організувала спільно з НАКО. Під час панелі, присвяченій безпеці, спікери обговорили причини стійкості України перед повномасштабною агресією Росії та потреби України для подальшої боротьби.

● Швейцарія

У листопаді 2022 року виконавча директорка НАКО Олена Трегуб взяла участь у міжнародній конференції “Від морального до правового обов’язку: корпоративна поведінка та права людини в контексті російського вторгнення в Україну” у Женеві. Експерти, представники бізнесу та громадянського суспільства обговорили правову поведінку деяких великих компаній, що попри російську війну в Україні продовжують вести бізнес у Росії. Експерти також обговорили докази, які свідчать про ймовірну причетність до війни спонсорування війни Росії у багатьох секторах.

Фінансовий звіт

Статті витрат НАКО у 2022 році

- Адміністративні витрати та оренда офісу: 768 050,55 UAH
- Заробітна плата команді та консультантам: 14 714 234,48 UAH
- Проектні активності та адвокація: 672 642,85 UAH
- Дослідження та аналітика, публікації та комунікація: 403 502,13 UAH

Дохід НАКО

- Foreign, Commonwealth & Development Office (FCDO): 464 731,41 GBP
- DCAF: 7 200 EUR

Структура організації

Правління

1. Ендрю Бейн – Президент Atlantic Group, полковник запасу морської піхоти США
2. Джованні Кесслер – колишній Генеральний директор Європейського управління з питань запобігання зловживанням і шахрайству (ОЛАФ)
3. Андрій Боровик – виконавчий директор Transparency International Ukraine
4. Севгіль Мусаєва – журналістка, головна редакторка онлайн-видання «Українська правда»

Команда НАКО

Олена Трегуб – виконавча директорка

Світлана Мусіяка – керівниця відділу досліджень і вироблення політик

Емілія Денежна – керівниця відділу комунікацій і адвокації

Анатолій Ягін – керівник операційного відділу

Вікторія Вишнівська – менеджерка з комунікації та адвокації

Галицький Владислав – операційний менеджер

Оксана Красінська – фінансова та грантова менеджерка

Артем Скрипник – менеджер цифрових комунікацій

Олександр Саєнко – військовий експерт-аналітик

Ніна Рахильчук – бухгалтерка

Андрій Муравський – офіцер з комунікації та адвокації

Анна Загародько – контентна асистентка

Донори та партнери

Донори

У 2022-му році діяльність НАКО підтримувало Міністерство закордонних справ Великої Британії у справах Співдружності та розвитку через офіс спеціального оборонного радника у Києві при посольстві Великої Британії в Україні.

Партнери

1. Генштаб ЗСУ
2. Міністерство оборони
3. “Укроборонпром”
4. Український Ветеранський Фонд
5. ГО StateWatch
6. ГО Інститут гендерних програм (“Невидимий батальйон”)
7. Міжнародне партнерство з прав людини (IHPR)
8. C4ADS
9. Business for Ukraine
10. Censor.net

НЕЗАЛЕЖНА АНТИКОРУПЦІЙНА КОМІСІЯ
вул. Євгена Коновальця, 34-А, офіс 278 м. Київ, 01133
office@nako.org.ua
facebook.com/nako.org.ua
www.nako.org.ua